

єдиного співтовариства величезних корпорацій, загальних профспілок, загальної системи освіти, а плідній праці по будівництву особистісно орієнтованого суспільства» [7, 67-68]. І з цим важко не погодитися.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев С.С. Восхождение к праву. Поиски и решения / Алексеев С.С. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Изд-во НОРМА, 2002. – 748 с.
2. Кремень В. От «киосковой» психологии – к образованию в течение жизни / В. Кремень // Зеркало недели. – 1 февраля 2003. – С. 6.
3. Лазаревский Н.И. Русское государственное право / Н.И. Лазаревский. – [4-е изд.] – Петроград: скл. изд.: кн. маг. "Право", 1917. – Т. 1. – 1917. – 242 с.
4. Барабашев Г.В. Советское государственное право: учебник [для вузов по спец. "Правоведение"] / Г.В. Барабашев, Р.Ф. Васильев, Л.Д. Воеводин и др.; [под ред. Кравчука С.С.]. – М.: Юрид. лит., 1980. – 629 с.
5. Кокошкин Ф.Ф. Лекции по общему государственному праву / Ф.Ф. Кокошкин; под ред. и с предисл. В.А. Томсинова. – М.: Зерцало, 2004. – 260 с.
6. Свешников М.И. Очерк общей теории государственного права / М.И. Свешников. – Санкт-Петербург: К.Л. Риккер, 1896. – 311 с.
7. Тоффлер Елвін. Третя Хвиля / Елвін Тоффлер.; [пер.з англ. Євса А.]. – К.: Видавничий дім "Всесвіт", 2000. – 475 с.

УДК 352: 342.7(477)

ПРИНЦИПИ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО ГАРАНТУВАННЯ ПРАВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Абасов Г.Г., к.ю.н., начальник служби охорони громадського порядку

Сімферопольське міське управління ГУ МВС України в АР Крим

Стаття присвячена визначенню та загальнотеоретичній характеристиці основних принципів конституційно-правового гарантування прав місцевого самоврядування в Україні на сучасному етапі державотворення.

Ключові слова: права місцевого самоврядування, гласність, народовладдя, демократизм, соціальність, рівність, самостійність, конституційний лад.

Абасов Г.Г. ПРИНЦИПЫ КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВОГО ГАРАНТИРОВАНИЯ ПРАВ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В УКРАИНЕ / Симферопольское городское управление ГУ МВД Украины в АР Крым, Украина

Статья посвящена определению и общетеоретической характеристике основных принципов конституционно-правового гарантирования прав местного самоуправления в Украине на современном этапе государственного строительства.

Ключевые слова: права местного самоуправления, гласность, народовластие, демократизм, социальность, равенство, самостоятельность, конституционный строй.

Abbasov G.G. PRINCIPLES OF CONSTITUTIONAL-LEGAL GUARANTEEING OF LOCAL GOVERNMENT IN UKRAINE / Simferopol city government of main government of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in the Crimea, Ukraine

Article is devoted to the definition and general theoretical description of the basic principles of constitutional law guaranteeing of the rights of local self-government in Ukraine at the present stage of nation-building.

Key words: local government law, transparency, democracy, sociality, equality, independence, constitutional order.

Становлення та розвиток місцевого самоврядування є одним із пріоритетних напрямків реформування всієї системи публічної влади в Україні. Даний процес багато в чому є суперечливим, непослідовним, він пов'язаний із відсутністю чіткої концепції перетворень.

Особливістю сучасного етапу розвитку місцевого самоврядування стає підвищена увага до цих проблем з боку органів державної влади, адже місцеве самоврядування як цілісна система являє собою власне соціальний інститут, передумовою виникнення якого є виникнення потреб, задоволення яких потребує спільних, організованих дій як з боку органів місцевого самоврядування, так і з боку органів державної влади, а також умов, способів і засобів, які б забезпечували вирішення цього завдання.

Актуальність теми даної статті полягає в тому, що в процесі реалізації сучасної конституційної моделі місцевого самоврядування і підтвердження його особливої ролі у встановленні та формуванні громадянського суспільства та демократизації держави підвищується теоретична та практична значущість дотримання державою конституційних принципів його гарантування. В Україні, відповідно до ст.7 Конституції, визнається та гарантується місцеве самоврядування, але свобода розуміння суб'єктом цього твердження при цьому має певні обмеження, окреслені конкретними нормами та системою правових принципів.

Основне призначення принципів полягає в тому, щоб слугувати базовими, опорними знаннями. З позицій цих знань осмислюється нове знання, його емпіричне чи теоретичне змістове навантаження. Формулювання принципів багато в чому залежить від структури теорії, категорій та законів діалектики.

Метою даної статті є дослідження, визначення та загальнотеоретична характеристика основних принципів конституційно-правового гарантування прав місцевого самоврядування в Україні на сучасному етапі державотворення

У правовій літературі питання про принципи гарантування прав місцевого самоврядування в якості самостійної проблеми практично не розглядалось. Це пояснюється ще й тим, що й досі не існує достатньої ясності в питанні про те, що взагалі слід розуміти під правовими принципами, проте дослідженням окремих проблем гарантування прав місцевого самоврядування в юридичній науці займалися такі вчені, як: М. Абдулаєв, Н. Боброва, М. Вітрук, В. Журавський, Т. Заворотченко, О. Зинов'єв, С. Комаров, В. Корельський, В. Котюк, В. Кравченко, О. Лукашева, І. Магновський, М. Марченко, А. Мицкевич, П. Недбайло, М. Орзіх, В. Перевалов, В. Погорілко, А. Полянський, Ж. Пустовіт, Ю. Соколенко, М. Ставнічук, Ю. Тодика, О. Фрицький, Ю. Шемшученко, Ю. Шимін та інші.

Конституційні принципи організації, функціонування та гарантування будь-яких інститутів суспільного життя взагалі, і місцевого самоврядування, зокрема, характеризуються певними особливостями. Так, Е.Г Ліпатов вважає, що «принципи формування, розвитку, функціонування того чи іншого соціального явища відіграють важливу роль у пізнанні дійсності та визначенні місця людини в її перетворенні» [1, 93].

По-перше, вони визначають певну сферу розвитку муніципальних утворень, у межах якої передбачається кілька можливих варіантів розвитку подій. Вони є не жорстко детермінованими факторами соціальних перетворень, а скоріше за все межами, у яких можливими є кілька альтернативних шляхів. Система принципів завжди передбачає різноманіття засобів і форм для досягнення певної мети.

По-друге, сукупність принципів організації окреслює галузь допустимих завдань і можливостей в організаційному опосередкуванні соціальної практики. Вони вказують на ступінь допустимості чи недопустимості того чи іншого варіанта упорядкування суспільних процесів, виходячи з контексту соціально-культурного розвитку суспільства на певному етапі.

По-третє, принципи, як якісні основи, характеризують межі у використанні існуючих засобів організації. Не весь набір відомих історії засобів адміністрування відповідає цивілізаційним уявленням суспільства.

По-четверте, принципи вирішують питання про співвідношення місцевого самоврядування з іншими інститутами публічної організації населення, виражають якісну специфіку даного утворення, його кардинальну відмінність від інших форм суспільного упорядкування.

По-п'яте, принципи повинні характеризуватись такою якістю як здатність виражати ідентичність того чи іншого фрагменту національного етнічного, територіального, економічного життя.

По-шосте, принципи несуть у собі яскраво виражений проблемний характер. Цілісна сукупність принципів являє собою способи вирішення соціальних проблем, що склалися і визнані суспільством.

По-сьоме, найважливішим призначенням принципів організації місцевого самоврядування та їх конституційного гарантування є те, що вони надають якість легальності, визнання суспільством використовуваних форм і методів у здійсненні місцевого самоврядування [2, 95].

Отже, з викладеного виходить, що принцип конституційного гарантування прав місцевого самоврядування можна визначити як вимір легальності, допустимості, варіативності, організаційного оформлення, соціальної практики з метою вирішення проблем та вираження ідентичності сфери нормативного та адміністративного впливу.

Насамперед соціальна спрямованість принципів конституційного гарантування прав місцевого самоврядування дозволяє створити таку систему гарантій, яка відповідатиме прогресивним тенденціям у сфері реалізації муніципально-правових норм, а також виключити гарантії, які не витримують цього «соціального навантаження».

Найважливішою базою, яка синхронізує дії складного соціально-економічного механізму гарантування прав місцевого самоврядування, полягає в принципі законності, який передбачає, що місцеве самоврядування в Україні ґрунтується виключно на положеннях Конституції. Так, ст.8 Конституції України зазначається, що вона має найвищу юридичну силу, закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції і повинні відповідати їй. Верховенство Конституції України охоплює всі рівні здійснення влади в державі, у тому числі і муніципальний. Встановлюється також найвища юридична сила, пряма дія норм Конституції на всій території України.

Вважаємо, що реалізація законності як конституційно-правового принципу гарантування прав місцевого самоврядування спирається не тільки на суворе і точне дотримання законів та підзаконних нормативно-правових актів на всій території країни і в усіх суспільних відносинах, але й на єдність їх застосування. Розширення законодавчої ініціативи та нормотворчої компетенції суб'єктів місцевого самоврядування повинна бути спрямована на укріплення законності в рамках безумовної дії принципу верховенства права (ст.8 Конституції України). До того ж єдність законності не повинна виключати врахування місцевих традицій на рівні місцевого самоврядування, що, проте, не можна ототожнювати з доцільністю вирішення тих чи інших питань на муніципальному рівні реалізації публічної влади.

Принцип демократизму держави і суспільства означає встановлення якісно нового механізму взаємовідносин держави і суспільства, держави і особи. Демократичними є держава і суспільство, які постійно, всебічно і повно виражають волю народу, а будівництво держави та її діяльність відповідають конституційній волі народу. Мається на увазі як загальна воля народу, так і воля окремих соціальних груп, спільностей (територіальних і релігійних громад) та воля кожної окремої особи – людини і громадянина. Тобто демократичною є держава, яка здійснює владу народу з його волі й відповідно до його волі, а також створює правові, організаційні, економічні та інші умови для безпосередньої реалізації народом цієї влади, у тому числі й через місцеве самоврядування.

На думку О.С. Автономова, «конкретні інститути самоврядування збігаються з інститутами демократії, оскільки демократія як спосіб існування політичної влади реалізується, зокрема, через систему самоврядування, і демократичність політичного режиму багато в чому визначається широтою і глибиною впровадження в практику основ самоврядування» [3, 186]. Так, вважаємо, що найважливішим процесом демократизації суспільства є втягнення в процес управління населення, тому формування і розвиток у державі належних гарантій – одне з пріоритетних напрямів державного розвитку. Адже розвиток місцевого самоврядування, маючи загальносоціальну природу і спрямованість, надає певні умови та можливості для розвитку та ствердження принципу демократії в державі, що у свою чергу є базовим принципом і необхідною умовою гарантування, а також передумовою реалізації і захисту прав, свобод та законних інтересів населення муніципального утворення.

Наступним є принцип рівності громадян, який є загальним принципом права – принципом

регулювання правовідносин у державі і належить до основних принципів гарантування прав місцевого самоврядування в Україні.

У загальнофілософському розумінні рівність – це соціальний ідеал, який супроводжує історію людства і по-різному осмислюється протягом зміни історичних епох, у відповідності до якого людям забезпечуються соціальні умови і можливості дотримання цих прав і свобод [4, 13].

У відповідності до ст.38 Конституції України громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, а саме вільно обирати та бути обраними до органів місцевого самоврядування, а також користуються рівним правом доступу до служби в органах місцевого самоврядування.

Розглядаючи сучасний принцип рівності з позицій теорії, як загальний принцип права, на нашу думку, має чіткий механізм реалізації, структуру, різні площини своєї будови, зокрема за суб'єктом складом принцип рівності можна розглядати як виміри, аспекти рівності – людини, громадян, народів, націй, національних меншин тощо. Провідною нормою даного принципу є встановлення юридичної рівності. Рівноправність закріплює рівність усіх громадян перед законом і судом, їх рівне право на захист незалежно від статі, раси, національності, мови, походження, майнового та посадового положення, місця проживання, відношення до релігії, переконань та інших обставин (ст.24 Конституції України).

Принцип соціальності (соціальної держави) полягає в тому, що держава має бути виразником, представником і захисником інтересів усього суспільства, усього народу та інтересів територіальних громад, тобто як публічних, загальних та корпоративних інтересів, так і інтересів кожної особи, кожної людини і громадянина. Соціальний принцип гарантування прав місцевого самоврядування полягає в особливості місцевого самоврядування як політичного інституту, для якого найбільш значущим є акумуляція і агрегація соціальних інтересів.

Взагалі особливість муніципальної демократії визначається, головним чином, особливою природою інституту місцевого самоврядування, яка, на відміну від природи держави, має виключно загальносоціальну спрямованість. Це пояснюється тим, що самоврядування існувало як громадське врядування ще до державно-організованого суспільства.

Особливе значення в контексті перетворень, що відбуваються на сучасному етапі розвитку місцевого самоврядування та мають першочергове значення для його належного гарантування, є принцип самостійності. Самостійність місцевого самоврядування слід розглядати як один з конституційних принципів та найважливішу сутнісну характеристику сучасної конституційної моделі місцевого самоврядування в Україні. Аналіз самостійності передбачає необхідність розгляду природи місцевого самоврядування не тільки з точки зору його співвідношення з державною владою, але й з позицій виявлення його власних характеристик, пов'язаних зі здійсненням територіальною громадою функцій щодо вирішення питань місцевого значення.

Конституційний механізм забезпечення самостійності місцевого самоврядування в Україні слід розглядати у двох аспектах його прояву: з одного боку, розвиток і укріплення самоврядування як особливої форми публічної влади в загальній системі народовладдя передбачає аналіз взаємовідносин органів місцевого самоврядування з органами державної влади («зовнішній» аспект забезпечення самостійності місцевого самоврядування); з іншого, реформа місцевого самоврядування, що здійснюється останнім часом актуалізує проблему забезпечення місцевого самоврядування на всіх рівнях його організації та функціонування («внутрішній» аспект).

У першому («зовнішньому») аспекті забезпечення самостійності місцевого самоврядування особливої значущості набувають правові засоби гарантування здійснення рішення населенням муніципального утворення питань місцевого значення без втручання державної влади. Місцеве самоврядування в Україні гарантується правом на судовий захист, на компенсацію додаткових витрат, які виникли в результаті рішень, прийнятих органами державної влади, заборороною обмеження прав місцевого самоврядування.

Наявність другого («внутрішнього») аспекту забезпечення самостійності місцевого самоврядування обґрунтовується особливістю системи організації муніципальних утворень, до яких входять різні рівні здійснення місцевого самоврядування, які закріплені детально в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні». Самостійність місцевого самоврядування, якщо її розглядати в цьому аспекті, передбачає необхідність забезпечення самостійності на

кожному окремому рівні його здійснення, чи-то на обласному рівні чи-то на районному, міському тощо. Вважаємо, що недопустимими є встановлення відносин підпорядкування між муніципальними утвореннями різних рівнів, що також отримало своє обґрунтування в правових позиціях Конституційного Суду України, наприклад, у Рішенні Конституційного суду України від 13.07.2001 р. №11-рп/2001 «у справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо офіційного тлумачення термінів «район» та «район у місті», які застосовуються в пункті 29 частини першої статті 85, частині п'ятій статті 140 Конституції України, і поняття «організація управління районами в містах», яке вживається в частині п'ятій статті 140 Конституції України та в частині першій статті 11 Закону України «Про столицю України – місто-герой Київ», а також щодо офіційного тлумачення положень пункту 13 частини першої статті 92 Конституції України, пункту 41 частини першої статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» стосовно повноваження міських рад самостійно вирішувати питання утворення і ліквідації районів у місті (справа про адміністративно-територіальний устрій)» [5].

Вважаємо, що загальні гарантії місцевого самоврядування, зокрема, його самостійність, обумовлені суспільними відносинами економічного, соціального, політичного характеру. Разом із тим, особливої уваги заслуговують конкретні юридичні механізми державного забезпечення принципу самостійності конституційного гарантування прав місцевого самоврядування, оскільки забезпечення самостійності місцевого самоврядування є найважливішим обов'язком держави і передумовою її демократичного розвитку. Це підтверджується положенням ст.7 Конституції України, в якій закріплюється, що в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування, та ст.140, де зазначається, що «місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення», таким чином держава гарантує населенню окремих муніципальних утворень право на місцеве самоврядування.

Таким чином, держава, по-перше, зобов'язується дотримуватись права населення вирішувати питання місцевого значення і не впливати на здійснення муніципальної влади, по-друге, закріплюється обов'язок держави захищати ці права від можливих порушень.

Отже, вважаємо, що принцип самостійності конституційно-правового гарантування прав місцевого самоврядування слід розглядати як особливі засоби обмеження державної влади, яка завжди прагне посилення впливу на місцевому рівні, до якого входить і сфера місцевого самоврядування, цільове ж призначення гарантій місцевого самоврядування полягає в тому, щоб правовими засобами забезпечити організаційну та матеріально-фінансову самостійність населення вирішувати питання місцевого значення, захист прав місцевого самоврядування та створення сприятливих умов для їх найбільш повної реалізації.

Одним із найважливіших принципів конституційно-правового гарантування прав місцевого самоврядування є принцип народовладдя, який є похідним від фундаментального принципу народного суверенітету, закріпленого в ст.5 Конституції України. Умовно можна стверджувати, що народ України, як сукупність територіальних громад, реалізує народних суверенітет у формі місцевого самоврядування.

Інституційний підхід до аналізу сутності народовладдя дозволяє розглядати механізм гарантування цього принципу в конкретних формах самоврядування народу. У концепції самоврядування суспільні відносини в процесі формування і діяльності органів публічної влади складаються в певну систему, головною функцією якої є реалізація суб'єктивного права громадян на безпосереднє здійснення влади [6, 50]. Це впливає з необхідності забезпечення верховенства прав і свобод людини і громадянина, на що повинна бути зорієнтована організаційна відокремленість місцевої влади, визначена її залежністю від потреб та інтересів громадян, а також відповідальністю перед ними публічної влади. У цілому це складає специфічну систему самоврядування народу, у рамках якої реалізується суб'єктивне право громадян на здійснення певних функцій публічної влади прямо чи опосередковано.

Місцеве самоврядування неформально займає певне місце в системі стримувань та противаг, оскільки являє собою власне затребуваний ресурс для надання динамічності процесам демократизації представницьких органів на місцевому рівні. Підтвердженням чого є

закріплення принципів народовладдя та суверенності у ст.5 Конституції України, яка проголошує, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. На місцевому рівні представницьким органом є місцеві ради – найвища форма народного представництва, його прав, свобод та інтересів. Основу його формування і діяльності складають принципи гарантування здійснення народовладдя. «Хоча місцеве самоврядування і не є видом державної влади, – зазначає Т.Я. Хабрієва, – воно відображає усі ознаки, характерні публічній владі, і повинне базуватись у своєму функціонуванні на принципах, встановлених законом... Важливо тільки, щоб у цьому процесі не загубилась сутність місцевого самоврядування як самостійної і під власну відповідальність діяльності населення з вирішення питань місцевого значення у власних інтересах» [7, 18]. До цих висновків філософія науки місцевого самоврядування дійшла в результаті тривалого обговорення і філософського моделювання різноманітних схем переходу принципу народовладдя до певних структур його реалізації в історичній та практичній діяльності у формі самоврядування, спрямованого на перерозподіл владних функцій від центру влади – держави до її периферії – місцевого самоврядування.

Реалізація принципу народовладдя передбачає, що територіальні громади, відповідно до Конституції та законів України, здійснюють свою владу на місцях безпосередньо (місцеві референдуми, місцеві вибори, загальні збори громадян, місцеві ініціативи тощо) та через представницькі органи (місцеві ради, сільські, селищні, міські голови). Проте реалізація вказаного принципу має певні проблеми і залишається досить актуальною, адже представницькі органи місцевого самоврядування на регіональному рівні, зокрема обласні і районні ради, не мають своїх виконавчих органів, а місцеві державні адміністрації як органи державної виконавчої влади на місцях виконують не властиві їм управлінські (виконавчі) функції, які їм змушені делегувати відповідні представницькі органи місцевого самоврядування.

У сфері гарантування прав місцевого самоврядування особливе місце займає принцип гласності – як принциповий елемент демократичної системи управління суспільством і державою. За допомогою гласності забезпечується демократизм місцевого самоврядування, його підконтрольність суспільству, а також можливості територіальної громади впливати на рішення, які зачіпають її інтереси, права та свободи.

Реалізація принципу гласності полягає у відкритому характері діяльності місцевого самоврядування, систематичному інформуванні про неї населення територіальної громади. Відповідно до ст.4 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» самоврядування здійснюється на основі принципу гласності. Стаття 59 цього ж Закону закріплює положення, відповідно до якого акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування слід оприлюднювати, доводити до відома населення.

Фактично питання забезпечення відкритості, гласності функціонування органів державної влади взагалі та місцевого самоврядування, зокрема, вже ставали предметом законодавчого регулювання. З огляду на це необхідно згадати, насамперед, Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування» від 23 вересня 1997 року [8], яким було визначено порядок всебічного і об'єктивного висвітлення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування засобами масової інформації й захисту їх від монопольного впливу органів тієї чи іншої гілки влади або органів місцевого самоврядування. Зокрема в ст.2 Закону чітко вказується, що засоби масової інформації України відповідно до законодавства мають право висвітлювати всі аспекти діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, тоді як самі ці органи зобов'язані безперешкодно надавати ЗМІ повну інформацію про свою діяльність через відповідні інформаційні служби, забезпечувати журналістам вільний доступ до неї, крім випадків, передбачених Законом України «Про державну таємницю».

Таким чином, під загальними конституційними основами гарантування прав місцевого самоврядування місцевого самоврядування слід розуміти систему передбачених Конституцією та прийнятими на її основі і відповідно до неї законами, базових конституційних принципів, закріплених у Розділі I Конституції України, які формують юридичну модель всього суспільства, держави, їх взаємовідносин між собою, людиною та її асоціаціями

(територіальними, релігійними громадами тощо), а також національного права в сукупності всіх його галузей.

Принципи пронизують усі гарантії, але ніколи до них не зводяться, адже будь-який принцип має більш глибоку сутність, ніж конкретна гарантія, у яку він втілюється. З іншого боку, будь-яка гарантія має суттєво глибше змістове навантаження, ніж втілені в ній принципи. Принципи гарантування не складаються з гарантії, а утворюють базову основу, на якій будується і вдосконалюється все муніципально-правове гарантування.

Загальні конституційні основи гарантування прав місцевого самоврядування – це також здійснення цих принципів, реальний стан суспільства, держави, муніципальної демократії та правової системи, який склався під їх впливом. Одночасно, власне місцеве самоврядування, як одна з основ конституційного ладу, являє собою фундаментальний принцип організації та здійснення влади народом у суспільстві та державі, який поряд з іншими принципами визначає та гарантує демократичний розвиток нашої країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Липатов Э.Г. Принципы местного самоуправления – системообразующие факторы муниципального права / Э.Г. Липатов // Вестник Поволжской академии государственной службы им. П.А. Столыпина. – 2004. – №7. – С.93–103.
2. Там само. – С. 95.
3. Автономов А.С. Правовая онтология политики. К построению системы категорий / А.С. Автономов. – М.: Инфограф, 1999. – 383 с.
4. Мухамадеева Е.М. Концептуализация оснований равенства и справедливости в гражданском обществе переходного периода: автореф. дисс. на стиск. учен. степени канд. философ. наук: спец. 09.00.11 «Социальная философия» / Е.М. Мухамадеева; Томский государственный университет. – Томск, 2008. – 27 с.
5. У справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо офіційного тлумачення термінів «район» та «район у місті: Рішення Конституційного суду України від 13.07.2001 р. №11-рп/2001 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua>.
6. Земченков Н.Ф. Субъекты народовластия в системе местного самоуправления: политико-правовое участие / Н.Ф. Земченков // Философия права. – 2010. – №1. – С. 50–53.
7. Хабриева Т.Я. Современная конституция и местное самоуправление / Т.Я. Хабриева // Журнал российского права. – 2005. – С.10–18.
8. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування: Закон України від 23 вересня 1997 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

УДК 329:351(497.2+498):061.1ЦСЄ

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ ЗМІН У КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ (НА ПРИКЛАДІ БОЛГАРІЇ ТА РУМУНІЇ)

Губрієнко О.М., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

У статті аналізуються особливості політико-правових реформ у Болгарії та Румунії з 90-х рр. XX ст. і до нашого часу. Здійснено порівняльний аналіз особливостей конституційних моделей та політичних систем цих держав Центрально-Східної Європи в аспекті європейської інтеграції та переходу від соціалізму до ліберальної демократії та ринкової економіки.

Ключові слова: Центрально-Східна Європа, інтеграція до ЄС, політико-правова система, конституція, реформи, Болгарія, Румунія.